

Kerkük'te Yıktırılan Türkmen Eserleri

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 22 января, 2025

Kerkük'te Yıktırılan Türkmen Eserleri KERKÜK'TE YIKTIRILAN TÜRKMEN ESERLERİ

Irak Türkmenleri, m.ö 2600 yılında orta Asyadan göç edip Mezopotamyaya gelmişler, Irakı kendilerine yurt edindiler.

Ana yurtları olan Türkistan, coğrafiyası ve doğal özellikleri Irak Türkmeneli arazisinin tabiatına benzediği için bu bölgei yurt edindiler ve Kerkük bölgesinde toplu olarak tarih boyunca yerleşmişler, bu şehiri kendi milli kültürlerine göre yapmışlar ve bir Türkmen özelliğini ve damgasını vurmuşlardı bu güzel şehirlerine, Türkmeneli merkezi olarak tanınmıştır.

Bilindiği gibi, Türkmenler Irak'ta altı büyük devlet kurmuşlar ve genellikle Irak, özellikle Bağdat Selçuklular devrinde islam dünyasının kültür merkezi, siyasi, idari, dini, edebi bir sanat merkezi haline getirdiler.

Güzel imar ve tezyin edilen camiler, minaralar, mektepler ve osmanlı devrinde yapılan saraylar, kışlalar, köprüler, son asır Irak'ın özellikle Bağdat, Musul, Basra, Kerkük'te olan tarihi eserler tetkik edilirse, hep Türkmen eseri olarak meydana çıkar.

Bu yazımızda özellikle Kerkük'te yıktırılan tarihi eserleri ele aldım, çünkü, Türkmen özelliği ağır bastığı bir yer olduğu için, bu eserleri yok etmeye çalıştılar, bu hususiyeti silmek için.

1- Taş köprü:

İlk yıktırılan tarihi eser, Kerkük'ün Taş köprüsü idi. Bu Köprü Kerkük'ün sembolü haline gelmiştir. Taş Köprü memleket çıkarı bakımından çok önemli olduğu her kesce bilinen bir gerçektir.

Taş köprü 1292 Hicri 1875 Miledi yılında Kerkük mutasarrıfı Ferik 'tümgeneral' Nafiz paşa ilk temel taşını kendi eliyle atmıştı, ayrıca şehrin başta gelen adamları çekinmiyerek, kereste ve tüm ihtiyaçları karşıladılar ve Fiilen işe katılmışlardır. Sırasıyla şehrin tüm halkı, her gün bir mahalle halkı durmadan iş başına akın etmekteydiler.

Çok ilginç olaylardan ve nedenlerden sonra ve yukarıda geçen şekilde milletin kendi katkısıyla ve eliyle yapıldığı için, Türkmenlerin gönlünde manevi bir yeri ve değeri vardır bu güzel köprünün.

02.03.1954 yılında başladılar yıkmasına, 0 günlerde Kerkük'te bulunan mutasarrıf Necib Reşit adında birisi idi. Aşgal ' Bayındırlık ' müdürlüğüne yıkma emri vermişti. Hiç bir olumlu neden göstermeden bu yıkıcı kara kararı almışlardı. Bir eski tarihi eseri yok etme ve yıkma emri veren insan dünya medeniyetinde hiç bir şekilde yeri yoktur, aynı zamanda bu köprü Memleketinde bir olaşım işi görmekte idi, dev gibi duran bir abideyi hemen hemen baltalamak Türkmen milletine değil tüm insanlığa karşı olan vahşi bir karar olduğunu bilmeli idi bu köprüye yıkma kararı veren insan.

Bir neden gösterdiler, oda Taş köprünün oluşu ve kalması, yapılan yeni köprügü etkiler, yıkılmasına neden olur dediler.

Adı geçen yeni köprü, yapılış tarihinden Beş ay sonra, ilk Hasa çayına gelen sel suyu, köprügü etkilemiş ve bir tarafi inmişti, Yapanların yanlışlığını ve kullanılan kerestelerin tam ve gerçek yazdıkları miktarı kullanmadıkları için, çünkü kendi ceblerini düşündüler. Bu işi yapanlar şehrin yabancıları idiler. Yeni köprünün inmesinin gerçek sebebi işte bu. Bu sebebi ört bas etmek için, milletin dede mirası olan Taş köprüyü sebep gösterdiler zalimler, ve onu yıktılar.

Taş köprünün yıkılma asıl sebebi odur ki, Kerkük'te Türkmen tarihi eserleri yok etmek ve Türkmen özeliğini silmektir.

Köprünün yıkılış günü olan, 2.3.1954 Kerkük'te Türkmenler bir kara ve metem günü olarak geçirttiler Şairler şiirlerle, millet ise hoyratlarla dağularını anlatılar . Meşhür Kerkük şairlerinden Mehemet Sadık Taş köprünün yıkılış tarihini bir tarihi şiirle anlatmıştı:

Sadık ne hazin yazdı bana
Cevher tarih
İl cısrı yıkardı onal
Kan ağladı her yan 1373_

Son mısraın harıflerini toplarsak 1373 Hicri yılı çıkar oda bizim tarihi köprünün yıkılış yılıdır.

Halk arasında meşhür olan hoyratlarımız ogünlerde söylenen dörtlükler hep Taş köprünün yıkılması üzerine olmuştur, Kerkük halkı tepkisini ve protesto ettiğini gösteriyorlardı:

Kerkük'ün اساسına
Kurbanam Hasasına
Taş Köprü kurban getti
Aşğalın kasasına

0 günlerde Aşğal müdürlüğünün yetkileri, işleyen işçilerin ücretleri devlet sicillerinde bir şekil ve verilen işçiye günlük ayrı bir miktar, onun için halk ağzında Taş köprü kurben gitti Aşğalın kasasına demişler.

2-Saraylar:

Taş köprüden sonra sıra geldi diğer bir esere o da saraylar:

A – Kerkük'te ilk eski saray, osmanlı devleti tarafından Kerkük kâlesinin güney doğu semtinde zından mahallesinde Yedi Kızlar adıyla anılan yatırın karşısında yapılmıştır . Şehrin mehpuzhanesinde sarayın zemin katındaydı. Bu nedenle adlandırılmıştır□mahallenin adı' Zından olarak.

Beş katlı bu güzel tarihi yapı, Birinci dünya harbinden sonra haraba halına geldi, hiç bir şekilde önem verilmedi bu yüce saraya.

Bugünlerde bir haraba ve bir taşlık ve tepe halına gelmiştir.

B – İncili saray:

1249 Hicri 1833 miledi yılında Kerkük mutasarrıfı Mehmet Paşa, Kerkük şatırlu mahallesinde yeni tarzda İncili Köşk adlı

sarayı yapmıştı.

Şatır osmanlı ordusunda bir askeri sınıf adıdır . ' Şatır ' padişah özel koruyucuları olarak alınmıştır . Sonraları gelişmiş ve bir sınıf halını almıştır , o semte İncili saray bulandağundan , ve bu sarayda şatır sınıfının bulunması dolayısıyla bu mahallenin adı Şatırlu olarak adlandırılmıştır .

Bu kıymetli tarihi eser yok olmuş, hiç bir kalıntısı kalmamıştır.

C – Mecidiye sarayı:

1270 Hicri 1853 miledi yılında Kerkük mutasarrıfı Seyit Ali Paşa tarafından , Kerkük'te Sultan Abdulmecit adına 'Mecidiye sarayı ' adıyla büyük Meşhür Kerkük Aziziye kışlasının tam bitişikinde yapılmıştır . Yapılış tarihini Kerkük Efendi güzel bir menzüm şiirle yazmıştı son beyti Şairlerinden Süleyman Vahbi:

Tasdikle daisi Vahbi söyledi tarihini

Bu saray nu bina bunyad Han Abdulmecit

(Eski harıflerle yazdım, çünkü tarih düşürme santı erki harışlarla çıkar.)

Bu büyük sarsayı Kerkük hükümet yönetim genl merkezi olarak alınıştı. Mutasarrıflık, Maliye, Adliye, Tapu, mahpushane, Asker alma müdüriyetlerini içine almaktaydı.

Büyük bir arasa üzerinde, Kerkük ve Erbil şehirlerinin özel Türkmen mimari usullarına göre eski tarz kiraçla kemerli 'Dive beli' ve Balık kumbet adı verilen özel tavanlı biçimde yapılan bu saray yetmişe yakın odası vardır.

8.5.197ide yıktırılmasına başladılar, bu güzel mühtaşam tarihi eseri yok ettiler Yüce Allahımızda kendilerini 2003 te yok etti.

Yıkılan saryın, yerinde şimdiki Kerkük genel Polis müdürlüğünü yaptılar, ve Kerkük ulaştırma ve telefon santıralı yapmışlar.

3- Redif Kışlası:

1291 Hicri 1874 yılında, Kerkük mutassarrıfı Farik Nafız paşa tarafından Redif depo kışlası adıyla yapılmıştır. Yapılış tarihini bir kıta mermer taşı üzerinde, kerkük şairlerinden Abdullah Safi tarafından yazılıp ve baş kabının üzerine dikmişler, bu yazı hala duruyor, kışlanın duvarında. Son beyti Abced harflariyle yapılış tarihini gösteriyor:

Uç nefer geldi hemen safi dedi tarihini

Bak ne ala oldu inşa eşbu depoooy redif.

Adınnan anlaşılıyor ki, bu kışla o zaman Osmanlı ordusunun deposu idi. Bu depo yedek askerleri için kullanılmıştır.

Birinci harpten sonra, Irak ordusunun Askeri Hastanesi olmuştur, sonradan İnzibat Askeri müdürlüğünün merkezi oldu. 1970 lerde Muharipler Derneği merkezi. Diğer taraflarını yıktılar, subaylar için otel ve kulup yaptılar, Arka tarafını iaaşa askeri müdürlüğü idi, son yıllarda caddeye olan taraflerini hep yıktılar, dükânlar yaptılar ve bugünlerde arka tarafı yıktılar, Araba Parkı olmuş ve güzel tarihi eseri bir poş arazi haline getirdiler

Aziziya kışlası ise 1280-1863 Kerkükte Sultan Abdulaziz zamanında yapıldığı içiçn. Aziziye Kışlası 'diye adlanrıldı. Dünyada genellikle İrrak'ta öcelilik te en güzel mimarı eser olarak kabul olunur.

Sekizen oda, dakuz büyük salondan ve nizamiye resmi kopısında başka piyada, suvari, arka adlı üç büyük kapıdan oluşan bu güzel kışlanı yinede istediler yıkmak ve bu Türkmen eserini yok etmek; Yıkmak emrini almak üzere oldukları günlerde, bu kara haberi alan Bilgin Avukat Atã Terzibaşı ve Merhum tarihçimiz Şekir Sabır Zabıt, beyler hemen hemen baraber Bağdat'a gidip sorumlularla görüşüp ve bu değerli tarihi eserein hakkında onlara bilgiler vermişler ve yıkılmasını önlemişler, yıkılmasını böyleçe kurtardılar.

4- Kula:

1295 Hücril 1879 yılında, Kerkük'ten 15 k.m. uzağlığında, bir tepe üzerinde Kerkük mutasarrıfı Asım Paşa tarafından büyük bir karakol merkezi yapmıştı. Kerkük – Bağdat yolunun

güvenliğini sağlamak için. Bakuba şehrine bağlı ' Halıs ilçesine kadar, bu yolun üzerinde karakol merkezleri askerleri yapıldı Bu merkezlerde osmanlı - Ruz savaşından dönen. yerleştirdiler

Bu merkez Kerkük'te halk arasında' Kula adıyla tanınmıştı. kula bölgesi Kerkük'lülerin bahar mevsiminde gezinti ve piknik yerleridir. Bu mimari eseren etrafında hep oturup güzel günlerini geçirilerdi kulanın etrafında.

1971 de bu eski tarihi eseri yıktılar, yok ettiler. Kerkük halkı bu yıkma olayını çok üzüntülü karşıladılar ve halk hoyratlarla haykırdılar yıkanlar:

kālaydı

altun degi kalaydı

keşke zavallı kula

bugünlere kalaydı

kulanı yıkan elidir

elaside belidir

kulanı yıkanlar

ya ahmak ya delidir

5- Talim tepe:

Kerkük'te Arafa ve korya arasına düşen bölgedir.

Talimtepe bölgesi, eskiden Osmanlı devrinde bu yer ordu Karargahı idi. Kerkük'te alınan yeni askerler hep burada talim görüp askerleşmek yeri idi. Eskiden Kerküklülerin bu yerde askerlik yapıp çok güzel anıları vardır, gitgide hep gelen hükümetler bu yeri, karagahi ihmal ettiler diğer Türkmen eserleri gibi yok olup silindi.

Bu bölgede kalan tek hatıra oda tarih boyunca talimtep mezarlığıdır , şatırlu ve beyler mahallesi halkının , ölüleri büyük tepede gömülüdür.

6- Okullar:

1286 H. 1869 M. Yılında Kerkük'te halk tarafından Sanayi ' Teknik okulu kurulmuştu.

1291 – 1874 yılında Kerkük mutasarrıfı Ferik ‘ eskiden tümgenral ‘ Nafiz Paşa çok önem vermiştir bu okula, mükemmel ve güzel bir mimari yapı yapmıştı bu okul için. karşı yakanın , eski Taşköprünün karşısında bulunuyordu , bugünkü Atlas caddesinin başında idi , Hasa çayınından 160 metre kadar uzağlığında idi .

1909 yılında Kerküğe gelen mutasarrıf Avnullah E1 kazimi zamanında bu okul pek çok gelişmiştir, 1910 yılında Okulu tam yenilemiş, Istanbuldan okul için istenen aygıtları getirmiştir. Yetenekli öğretmenler Istanbuldan getirip bu okulda ders ve sanat öğretmişler öğrencilere.

1912 yılında güzel bir matbaa getirip Mektep Sanayi adlı bir basımevi bu okulda kurmuştu ve Kerkük’te çok kitaplar bu matubaada basılmıştır.

Kerkük’te kültür ve sanat kalkınmasında ve gelişmesinde, bu okulun büyük katkısı vardır.

Osmanlı devleti mütarekeden sonra, 1918de Kerkükten çekildi, ondan sonra bu okulun yeri Kerkük polis müdürlüğü ve mahpushane olarak kullanıldı.

1960larda hiç bir neden göstermeden, bu güzel, değerli ve Türkmenlerin, sanat simgesi niteliğinde olan anıtı yıktılar.

Yıkılan anıtın yeri 1960lardan bu güne kadar 2004’ boş bir arsa kalıp, araba parkı olarak kullanılmaktadır.

B – Rüştiye okulu

1285, 1868 yılında Kerkük halkının yardımıyla ilk olarak Kerkük’te, ilk okul ve Ruştiye öğrenimi için Kerkük mutasarrıfı Haşım Paşa tarafından kurulmuştur.

1291 – 1874 yılında Kerküğe gelen mutasarrıf Ferik Nafiz Paşa, Ruştiye (Eskiden ortaokullara verilen isim) okuluna çok önem vermiştir, kendi malıyla okulun isteklerini yerine getirmiştir ve güzel bir mimari yapı Rüştiye okulu için yapmıştır. Kerkük eski mimari tarzında yapılan bu okul binası, Atlas caddesi ile Kerkük büyük Hastanesinin arasına düşer.

Son yıllara kadar Kerkük maarif eğitim müdürlüğü idi. 1970 lerde, bu güzel eski tarzda yapılan tarihi eseri yıktılar.

Yerinde bir okul binası yapıldı. Garbiye adlı orta okulu burada kuruldu, sonradan tekink okulu oldu, hâlâ bu günlerde tekink okuludur.

7- Kerkük kalesi:

Kerkük kalesi 2600m. Sumerler ' bir Türkmen kolu olarak Türkistandan göç edip, bu bölgeye gelip, Kerkük Kalesini kurmuşlar. kuruluş tarihinden bugüne kadar hep bu kalede Türkmenler, kendi geleneklerini milli kültürlerini, mimari tarzlarıyla güzel eserler ve abideler dikmişler bu yerde, ve tarih boyunca bir Türkmen Kalesi idi. Dünya tarihçileri bir gerçeğe varmışlar oda' Nirde kâle orada Türkmenler.

1980 yılında eski rejim tarafından başladılar bu Abideyi yıkmaya on binlerce âileler zorla kâleden göç ettiler, sonradan bir tepe haline getirdiler, kapılarını yaptılar, işte Türkmenlerin tarihi eserleri böylece yıktırıldı ve silindi.

Yükarıda adı geçen Kerkük Türkmen Tarihi eserleri niçin yıktırıldı?

Birinci dünya savaşından sonra Irak'ta hükümetleri yönetenler, Kerkük dünyanın zengin petrol kaynağı olarak bu, şehir bol dünyanın ikincisi petrol kaynağıdır. Büyük gelişmiş devletler tarih boyunca aralarında her zaman bir soğuk savaş vardır; Kerkük petrolü için. Sayıkz – Biko, portssmis. ve b.g. anlaşmasıyla bu bol petrolün paylaşmasını aralarında sözleşmesini yaptılar, bugünlere kadar hep bu savaşlar gizlice sürüyor aralarında. Gerçek sahibide hiç bir yarar bu zenginlikten görmedi hep başına gelenler, bu petrol yüzünden.

Bu şehirde özel bir yönetim şekli uygulamışlardı. Her şeyden önce şehrin kendi gerçek halkı Türkmenler için türlü türlü politik oyunlar çıkarmışlar, planlar hazırlamışlar, Kerkük'ü kozmopolit bir şehir yapmak istediler ve yaptılar.

Şehrin Türkmen özelliğini silmek için Türkmen tarihi eserleri yıktılar, bu eserlerin gelenegimizde büyük yeri vardır.

Irak'ın en güzel mimarı eseri olarak kabul olunurdu o eserler ve Kerkükün Türkmen özelliğini bunlar göstermiştir, işte bunları yıktılar ve sildiler. Ama Kerkük'ün gerçek Türkmen

özeliği, Türkmen milletidir, hiç bir zaman millet yıkılmaz ve silinemez.

Ogünden, saddam rejiminin son günlerine kadar, hep Türkmenlerin milli kültürünü, dilini, tarihi eserlerini yok etmeye çalışmışlardı.

Necat KEVSEROĐLU. Taryhy makalalar